

Sygn. akt II UK 605/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 stycznia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska (sprawozdawca)

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z wniosku J. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T.

o składki,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 19 stycznia 2017 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 1 kwietnia 2015 r., sygn. akt III AUa (...),

uchyla zaskarżony wyrok w części stwierdzającej, że J. S. nie ponosi odpowiedzialności dotyczącej odsetek naliczanych za okres od dnia 11 lutego 2009 r. i w tym zakresie przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, pozostawiając mu orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 1 kwietnia 2015 r. Sąd Apelacyjny, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, uwzględniając apelację J. S., zmienił częściowo wyrok Sądu Okręgowego w W. z dnia 31 stycznia 2014 r. oraz decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. z dnia 30 sierpnia 2013 r., w ten sposób, że stwierdził, iż ubezpieczona nie ponosi odpowiedzialności w zakresie odsetek naliczanych za okres od dnia 11 lutego 2009 r. i oddalił apelację w pozostałym zakresie.

Decyzją z dnia 30 sierpnia 2013 r. stwierdzono odpowiedzialność ubezpieczonej jako członka zarządu Przedsiębiorstwa Produkcyjno-Usługowego „D.”, Spółki z o.o. w W. za jej zobowiązania z tytułu zaległych składek i obciążono ją kwotą 191.650,86 zł, w tym na ubezpieczenia społeczne za okres od lutego 2008 r. do stycznia 2009 r. w kwocie 171.597,39 zł z odsetkami za zwłokę naliczonymi na dzień wydania decyzji w kwocie 65.332,00 zł, na ubezpieczenie zdrowotne za okres od września 2008 r. do stycznia 2009 r. w kwocie 15.872,60 zł, w tym odsetki w kwocie 5.771,00 zł oraz na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za lipiec 2008 r. oraz od października 2008 r. do stycznia 2009 r. w kwocie 4.180,87 zł, w tym odsetki w kwocie 1.510,00 zł. W uzasadnieniu decyzji wskazano, że Spółka „D.” do dnia wydania decyzji nie spłaciła zaległych należności dochodzonych na drodze egzekucji z rachunku bankowego, które weszły do masy upadłości na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego z dnia 10 lutego 2009 r. o ogłoszeniu upadłości obejmującej likwidację majątku. W dniu 30 marca 2011 r. Sąd Rejonowy stwierdził ukończenie postępowania upadłościowego, w którym wierzytelności organu rentowego zakwalifikowane do II kategorii nie zostały zaspokojone.

Wyrokiem z dnia 31 stycznia 2014 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił odwołanie, w którym ubezpieczona zakwestionowała między innymi sposób obliczenia odsetek, podnosząc, że należą się od chwili wymagalności, tj. niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania zobowiązania (art. 299 k.s.h.). Zauważył, że należności dochodzone od ubezpieczonej mają charakter świadczeń publicznoprawnych regulowanych przez art. 55 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 613) w związku z

art. 31 i art. 32 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748), zgodnie z którymi odsetki naliczane za każdy dzień zwłoki i wpłacane są bez wezwania organu rentowego.

Sąd drugiej instancji wyłączył zastosowanie w sprawie art. 299 § 1 k.s.h., wskazując, że obowiązek opłacania składek jest obowiązkiem zakotwiczonym w bezwzględnych normach prawa ubezpieczeń społecznych i wynika z art. 107 § 2 pkt 2 Ordynacji podatkowej. Należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne stają się wymagalne każdorazowo w chwili aktualizowania się obowiązku ich samoobliczenia i opłacenia, bez wzywania do spełnienia świadczenia (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2006 r., I UK 126/06, OSNP 2007 nr 21-22, poz. 331). Odsetki zwiększają zobowiązanie spółki od wymagalności świadczenia objętego tytułem wykonawczym wydanym przeciwko spółce (por. art. 53 § 1 Ordynacji podatkowej w związku z art. 23 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2006 r., III CZP 118/06, OSNC 2007 nr 9, poz. 136, z glosą A. Karolaka, Prawo Spółek 2008 nr 7-8, s. 87 i wyroki Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 2002 r., IV CKN 793/00, OSNC 2003 nr 2, poz. 22; z dnia 21 maja 2004 r., III CK 55/2003 i z dnia 22 czerwca 2005 r., III CK 678/04; z dnia 13 października 2004 r., II UK 489/03, OSNP 2005 nr 7, poz. 100; z dnia 4 lutego 2009 r., II UK 154/08, OSNP 2010 nr 15-16, poz. 201 i z dnia 9 maja 2007 r., I UK 362/06, OSNP 2008 nr 11-12, poz. 175).

Sąd Apelacyjny stanął jednak na stanowisku, że członek zarządu, który odpowiada za długi spółki, nie można obciążać odsetkami naliczonymi po jej upadłości zakończonej likwidacją. Interpretując art. 107 § 2 pkt 2 Ordynacji podatkowej w związku z art. 92 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i naprawcze (jednolity tekst: Dz. U. z 2015 r., poz. 233 ze zm.), przewidującym odpowiedzialność masy upadłości za odsetki od wierzytelności przypadających od upadłego tylko do dnia ogłoszenia upadłości, stwierdził, że naliczenie w stosunku do członka zarządu odsetek od zaległości składkowych od daty upadłości oznaczałoby obciążenie odpowiedzialnością w stopniu większym, niż odpowiadałaby sama spółka, czemu sprzeciwia się subsydiarny charakter odpowiedzialności członka zarządu względem spółki. Konstytutywny charakter

decyzji przenoszących odpowiedzialność decyduje zaś o tym, że członek zarządu może ponosić odpowiedzialność za odsetki tylko wtedy, gdy sam nie uiści należności składowych wynikających z takiej decyzji (por. wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 20 grudnia 2011 r., I FSK 192/11, Monitor Prawniczy 2012 nr 2, s. 58; z dnia 16 czerwca 2011 r., I FSK 1297/10, LEX nr 1082212; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 11 sierpnia 2010 r., VIII SA/Wa 258/10, LEX nr 737958 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 16 października 1998 r., III CKN 650/97, OSNC 1999 nr 3, poz. 64; z dnia 6 marca 2012 r., I UK 318/11, OSNP 2013 nr 3-4, poz. 41). Ostatecznie Sąd Apelacyjny stwierdził, że ubezpieczona, jako członek zarządu spółki, nie ponosi odpowiedzialności za odsetki za zwłokę za okres od ogłoszenia upadłości spółki, tj. po dniu 10 lutego 2009 r.

Organ rentowy zakwestionował w skardze kasacyjnej stanowisko Sądu drugiej instancji jako wynikające z błędnej wykładni art. 107 § 2 pkt 2 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 i 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i niewłaściwego zastosowania art. 92 § 1 Prawa upadłościowego i naprawczego, polegające na przyjęciu, że przepis ten dotyczy także zasad odpowiedzialności członka zarządu za zaległości tytułem odsetek za zwłokę, która powstała na podstawie decyzji o przeniesieniu odpowiedzialności za zobowiązania spółki. W ocenie skarżącego, wyrok w części dotyczącej stwierdzenia, że ubezpieczona nie ponosi odpowiedzialności w zakresie odsetek naliczanych za okres od dnia 11 maja 2009 r., powinien być uchylony, wniósł zatem o orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie odwołania, ewentualnie o uchylenie wyroku w części zaskarżonej i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania w tym zakresie. Powołał się na orzeczenia wskazujące, że art. 92 Prawa upadłościowego nie zakazuje naliczania odsetek od zaległości spółki w stosunku do osób trzecich, o których mowa w art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej (por. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 11 stycznia 2007 r., III Sa/WA 2974/06, oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2014 r., I UK 437/13, niepublikowany) oraz wywiódł, że wierzyciel może dochodzić od upadłego odsetek na zasadach ogólnych, co oznacza, iż odpowiedzialnością za odsetki od zaległości podatkowych może być obciążony

także członek zarządu. Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 15 października 2009 r., I UZP 3/09 (OSNP 2011 nr 1-2, poz. 13) potwierdził, że należności z tytułu składek nie wygasają wskutek ustania istnienia osoby prawnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Odpowiedzialność członków zarządu - jako osób trzecich - za zobowiązania publicznoprawne niewypłacalnej spółki - według wiodącego poglądu doktryny i orzecznictwa - ma charakter odpowiedzialności gwarancyjnej, której przesłanką jest fakt nieziszczenia należności podatkowych (składkowych) przez dłużnika, wynikający z niedołożenia staranności wymaganej od członków zarządu (por. art. 116 § 1 ust. 1 Ordynacji podatkowej *a contrario*). Odpowiedzialność ta istnieje ze względu na niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości lub zawinione opóźnienie w doprowadzeniu do stanu upadłości i - inaczej niż w wypadku odszkodowawczej odpowiedzialności osób trzecich z tytułu zobowiązań cywilnych (art. 299 k.s.h.) - obciąża członków zarządu jako gwarantów wypłacalności osoby prawnej na podstawie konstytutywnej decyzji administracyjnej. Członkowie zarządu odpowiadają więc solidarnie z płatnikiem całym swoim majątkiem za należność główną, tj. wartość składek ubezpieczeniowych nieopłaconych w terminie płatności (art. 51 § 1 Ordynacji podatkowej) oraz za odsetki za zwłokę od tej zaległości (art. 53 § 1 w związku z art. 107 § 2 pkt 2 Ordynacji podatkowej, w związku z art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Odsetki mają charakter ustawowy i obowiązek ich zapłaty ma charakter bezwzględny. Zniesienie lub ograniczenie odsetek (ich biegu) oraz obowiązku ich zapłaty, a tym samym udaremnienie ich dochodzenia w całości lub w części, może nastąpić wyłącznie w drodze ustawy. Przypadki ograniczenia lub zniesienia ustawowego obowiązku zapłaty odsetek za opóźnienie występowały i występują w prawie upadłościowym (układowym, naprawczym). Zgodnie z art. 33 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. - Prawo upadłościowe (jednolity tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.), odsetki od wierzytelności przypadających od upadłego nie biegły w stosunku do masy od dnia ogłoszenia upadłości. Podobne ograniczenie wynikało z art. 41 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. - Prawo o postępowaniu układowym (Dz. U. Nr 93, poz. 836 ze zm.), który

przewidywał, że do kapitału, od którego należą się odsetki, dopisuje się je do dnia otwarcia postępowania układowego. Oczywiście, unormowana te dotyczyły zarówno odsetek umownych, jak i odsetek ustawowych za opóźnienie, mających swe źródło najpierw w art. 248 k.z., a od chwili wejścia w życie Kodeksu cywilnego - w art. 481 tego kodeksu.

Ograniczenie dotyczące dochodzenia roszczeń z tytułu odsetek oraz ich biegu zostało przewidziane także w Prawie upadłościowym i naprawczym, zgodnie bowiem z art. 92, dotyczącym upadłości obejmującej likwidację majątku upadłego, z masy upadłości mogą być zaspokojone - ze względów praktycznych - odsetki od wierzytelności, należne od upadłego za okres do dnia ogłoszenia upadłości. Żaden jednak przepis prawa pozytywnego nie wyłącza jednoznacznie przyznanego wierzycielowi mocą ustawy uprawnienia domagania się od upadłego odsetek za opóźnienie za okres po ogłoszeniu upadłości. Wyłączenia nie można wywodzić z art. 92 Prawa upadłościowego i naprawczego, dotyczącego upadłości obejmującej likwidację majątku, który nie wstrzymuje biegu odsetek w ogólności, a jedynie wyłącza ich zaspokojenie z masy; odsetki nie należą się wierzycielowi od dnia ogłoszenia upadłości tylko wtedy, gdy żąda zaspokojenia z funduszu masy upadłości. Upadły natomiast nie jest uwolniony od obowiązku zapłaty odsetek (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 30 marca 1992 r., III CZP 23/92, OSN 1992 nr 9, poz. 164, z dnia 7 kwietnia 2016 r., III CZP 113/15, Biuletyn Sądu Najwyższego 2016 nr 4, s. 7 oraz z dnia 20 lutego 2013 r., III CZ 96/12, OSNC 2013 nr 7-8, poz. 87). Przeciwnie stanowisko, które nadawałoby art. 92 ust. 1 Prawa upadłościowego i naprawczego to znaczenie, że od dnia ogłoszenia upadłości nie jest możliwe naliczanie odsetek za zwłokę, nie byłoby równoznaczne z zakazem naliczenia odsetek za zobowiązania podatkowe i składkowe od dnia upadłości, ponieważ prowadziłoby do konieczności rozstrzygnięcia czy norma wynikająca z tego przepisu powoduje rozszerzenie zamkniętego katalogu sytuacji, w których względem zobowiązania podatkowego nie nalicza się odsetek za zwłokę (zob. art. 54 § 1 ordynacji podatkowej). Wobec przyjęcia, że art. 92 ust. 1 Prawa upadłościowego i naprawczego odnosi się do mienia, nie zaś samego dłużnika, należy stwierdzić, że kolizja między wskazanymi przepisami nie istnieje.

W kontekście zasady gwarancyjnej subsydiarnej odpowiedzialności osób trzecich w stosunku do odpowiedzialności podatnika (płatnika składek), ich zobowiązanie jest równe zobowiązaniu płatnika (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 2012 r., I UK 318/11, OSNP 2013 nr 3-4, poz. 41, z dnia 12 sierpnia 2015 r., I UK 391/14, LEX nr 1813475 oraz z dnia 19 stycznia 2016 r., I UK 23/15, LEX nr 1999816). Niezgłoszenie we właściwym czasie wniosku o ogłoszenie upadłości sprawia, że odsetki od długu nie przestają biec, tyle że reżim, jakiemu podlega dług w toku postępowania upadłościowego ze względu na regułę art. 92 Prawa upadłościowego i naprawczego, dotyczącą upadłego a *stricte* masy upadłościowej, nie przenosi się na osoby trzecie odpowiedzialne za dług i nie wpływa na naliczanie w stosunku do nich odsetek od wymagalnych kwot, a tym samym nie zwalnia członków zarządu z odpowiedzialności za zobowiązania spółki i w tym zakresie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 października 1998 r., III CKN 650/97, OSNC 1999 nr 3, poz. 64).

Przytoczone wnioski potwierdza obowiązujący współcześnie art. 107 § 3 Ordynacji podatkowej (od dnia 1 stycznia 2016 r. z mocy art. 1 pkt 86 ustawy z dnia 10 września 2015 r., Dz.U. z 2015 r., poz. 1649), w którym ustawodawca, stwierdzając, że ogłoszenie upadłości podatnika lub jego następcy prawnego nie ma wpływu na naliczanie odsetek za zwłokę w odniesieniu do osoby trzeciej, doprecyzował regulację w celu usunięcia wątpliwości istniejących w orzecznictwie (zob. Sejm VII Kadencji, druk nr 3462).

Mając to na względzie, Sąd Najwyższy uwzględnił skargę kasacyjną i orzekł na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

r.g.